

РІШЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.071 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 10 «Природничі науки» на підставі прилюдного захисту дисертації «Ініціальні ґрунти Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат» за спеціальністю 103 «Науки про Землю» 8 вересня 2022 року.

Яворська Андріана Михайлівна, 16.11.1993 року народження, громадянка України, освіта повна вища. У 2015 році закінчила географічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, та здобула ступінь бакалавра за напрямом підготовки «Географія» і отримала кваліфікацію «Бакалавр географії. Вчитель географії та екології». У 2017 році закінчила географічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка та здобула ступінь магістра за спеціальністю «Географія» і отримала кваліфікацію «Магістр географії. Географ-ґрунтознавець. Викладач» (з відзнакою).

З вересня 2017 р. по вересень 2021 р. навчалася в аспірантурі кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів (денна форма навчання).

Працює на посаді асистента кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Львівського національного університету імені Івана Франка з вересня 2021 року по даний час.

Дисертаційну роботу виконано на кафедрі ґрунтознавства і географії ґрунтів Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів.

Науковий керівник: Паньків Зіновій Павлович, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Львівського національного університету імені Івана Франка.

Здобувачка має 11 наукових публікацій за темою дисертації, з них 0 статей у періодичних наукових виданнях інших держав, 5 статей у наукових фахових виданнях України, 0 монографій:

1. Паньків З. П., Яворська А. М. Валовий хімічний склад ініціальних ґрунтів Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат. Вісник Одеського національного університету. Серія: географічні та геологічні науки. Вип. 2(35), 2019, С. 69-79.

2. Яворська А. Ініціальні ґрунти Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат. Наукові записки Тернопільського нац. пед. університету ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. Вип. 46, 2019, С. 60-68.

3. Паньків З., Яворська А. Сучасний стан вивчення ініціальних ґрунтів та ініціального ґрунтоутворення (аналітичний огляд). Вісник Львівського університету. Серія географічна. Вип. 51, 2017, С. 267-277.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

1. Позняк Степан Павлович, доктор географічних наук, професор, професор кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів, Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, без зауважень.

2. Буяновський Андрій Олександрович, кандидат географічних наук, завідувач кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України, доцент, надав позитивну рецензію із зауваженнями:

1. У першому розділі здійснено ґрунтовний аналіз проблеми дослідження ініціальних ґрунтів, ініціального ґрунтоутворення та відповідних ґрунтоутворювальних процесів. Зроблено акцент, що в результаті розвитку наукової думки «ініціальні ґрунти» є тотожними твердженню «первинні ґрунти», а первинне ґрунтоутворення синонім ініціальному (ст. 30). В результаті узагальнень авторка сформувала наступний еволюційний ряд ініціальних ґрунтів: ембріональні утворення – ґрунтоподібні тіла – первинні – примітивні (молоді) – слабкорозвинуті ґрунти (ст. 35). Виникає питання доречності та обґрунтованості виділу в такому ряду назви «первинні» ґрунти та наповнення їх змістом (кількісноякісні параметри). Чи відносяться тоді до ґрунтів ембріональні утворення та ґрунтоподібні тіла?

2. В тексті роботи часто авторка застосовує словосполучення «ініціальні органогенні ґрунти». Постає питання в коректності такого формулювання. Чи варто надавати їм такі додаткові позначення в назві, в той час коли переважаючими для досліджуваної території є ініціальні літогенні та кліматогенні ґрунти (ст. 35).

3. На рис. 1.1-1.5 наведено схеми розміщення ґрунтових ареалів в межах ключових ділянок досліджень. Не зовсім зрозуміла географія та просторова диференціація ґрунтових виділів, зокрема і ініціальних ґрунтів.

4. На рис. 3.2 не повно розкрита схема формування ініціальних ґрунтів. Представлена легенда до рисунку є не зовсім коректною.

5. В таблицях 4.1 і 4.2 наведено відповідно кислотно-основні властивості та відомості про органічну речовину ініціальних ґрунтів, міститься інформація про глибини відбору зразків, але немає позначень генетичних горизонтів. Присвоєння певним генетичним горизонтам належних індексів дало би змогу більш чітко провести класифікаційну диференціацію ґрунтів і ґрунтоутворювальних порід.

6. При оцінці біологічних показників ініціальних ґрунтів (біологічної активності, ґрунтового дихання та ін.) чи враховувалась висотна диференціація органогенного чинника, адже його прояв обумовлений кліматичними, еролітологічними та топографічними особливостями ландшафту?

7. Насамкінець, до питання класифікаційної належності ініціальних ґрунтів. Існуюча вітчизняна класифікація ґрунтів побудована на постулатах генетичного

грунтознавства, в яких визначальними є біокліматичні параметри. Субстантивно-генетична класифікація ґрунтів в нашій країні, на жаль, не отримала відповідного наукового і практичного сприйняття. В той же час, за своєю сутністю, ініціальні ґрунти є інтразональними, генезу яких визначає літологія, в сукупній взаємодії з органікою, обумовленою кліматогенними показниками та топографією місцевості. Питання на якому таксономічному рівні авторка розуміє ініціальні ґрунти? Які кількісно-якісні параметри та критерії їх виділу? Виникає тоді пропозиція включення до існуючих ґрунтових класифікацій України ініціальних ґрунтів на відповідному таксономічному рівні.

3. Гарбар Владислав Васильович, кандидат географічних наук, старший викладач кафедри географії та методики її викладання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Міністерства освіти і науки України, надав позитивну рецензію із зауваженнями:

1. В роботі неповно описано методики, за якими проводили аналітичні опрацювання ґрунтів. Зокрема, в розділі 1.2 (с. 42), подано лише перелік виконаних робіт, без зазначення конкретних методик, за якими їх здійснювали. Окремі пункти детально розписані в тексті дисертації, але не всі. Це дещо обмежує розуміння авторських підходів до досліджень.

2. В практичному значенні вказано, що отримані результати дозволять доповнити класифікацію ґрунтів України, проте не наведено прикладу можливої класифікації та дещо обмежено розкрито питання кореляції досліджуваних ґрунтів з WRB;

3. В розділі 3 дисертації вказано два шляхи формування ініціального ґрунту, однак детальної систематизації відмінностей та спільних характеристик не подано.

4. Авторкою вживається термін "ініціальні органогенні ґрунти". За якими саме показниками було встановлено цю приналежність?

5. В тексті дисертації наявна значна кількість граматичних та стилістичних помилок.

4. Кирильчук Андрій Андрійович, доктор географічних наук, професор, професор кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів, Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, надав позитивний відгук із зауваженнями:

1. У «Анотації» (С. 3) автор зазначає, що встановлення стадійності та специфіки кожної стадії формування ініціальних ґрунтів дозволить більш чітко зрозуміти механізми формування ґрунтового покриву Українських Карпат упродовж всього часу ґрунтоутворення в регіоні. Незрозумілим є який саме час має на увазі автор, а також, які саме механізми формування ґрунтового покриву, оскільки вони будуть різними для різних ґрунтів?

2. У п. 1 висновків до розділу 5 (С. 130) зазначається, що валовий хімічний склад досліджуваних ґрунтоутворних порід і ґрунтів відзначається особливостями накопичення сесквіоксидів Силіцію, Алюміній та Феруму. Це здобувач пояснює привнесенням зазначених елементів з рослинним опадом та атмосферними опадами. Проте даних визначення валового хімічного складу атмосферних опадів немає. На підставі чого тоді був зроблений цей висновок?

3. У тексті роботи проаналізовано значну кількість термінів і діагностичних критеріїв стадій розвитку ініціальних органогенних ґрунтів, що вказують на наукову новизну отриманих результатів. Вважаємо, що доцільно було би їх узагальнити та систематизувати у класифікаційно-діагностичній таблиці і подати вигляді додатку, що забезпечило б цілісність сприйняття задекларованої теми дисертації.

5. Ямелинець Тарас Степанович, доктор географічних наук, доцент кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів, Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, надав позитивний відгук із зауваженнями:

1. В роботі вказано, що метою є встановлення ареалів поширення ініціальних ґрунтів в межах Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат, їхньої генези та вивчення чинників, які зумовлюють їхнє формування. Варто зазначити, що в роботі є ще два окремих великих розділи, які містять надзвичайно цікаві результати дослідження фізико-хімічних та абіотичних властивостей ініціальних ґрунтів, їхнього валового хімічного складу та енергетики ґрунтоутворення. Чомусь про це взагалі не згадано.

2. Однією з цілей роботи є встановлення ареалів поширення ініціальних органогенних ґрунтів в межах Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат, а серед завдань виділено необхідність встановлення географічних закономірностей поширення досліджуваних ґрунтів в межах цього хребта. Цьому питанню присвячений підрозділ 3.1., проте він дуже короткий (4,5 сторінки), і містить загальний аналіз і опис понять широтної і висотної зональності, вказано що таке ґрунтова зона і провінція, проте дуже мало уваги приділено безпосередньо особливостям географічного поширення ініціальних ґрунтів в межах Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат. Також відсутні картографічні матеріали, які б надали наочності і географічності виконаної роботи. Крім того, питання особливостей поширення ініціальних ґрунтів не висвітлене у висновках дисертаційної роботи.

3. В анотації до роботи вказано, що результати досліджень доцільно використовувати для вдосконалення класифікації ґрунтів України, тому цікавим було б подання в роботі авторського бачення можливого вдосконалення української класифікації ґрунтів саме в питання ініціальних ґрунтів і виокремлення їх в окремий тип, так як це є в європейській класифікації. Також у висновках відсутня згада про вдосконалені здобувачем підходи для кореляції назв ініціальних ґрунтів із світовою реферативною базою ґрунтових ресурсів WRB.

4. Здобувачем встановлена закономірність збільшення кількості ґрунтових бактерій і мікроорганізмів в залежності від розвитку ініціальних ґрунтів, тобто від ембріональних до примітивних (молодих) ґрунтів. Здобувач вказує на те, що ця закономірність корелюється з фізико-хімічними властивостями досліджуваних ґрунтів, з зниженням показника кислотності та збільшенням вмісту органічного Карбону. Виникає питання, а чим пояснюється зовсім протилежна закономірність у кількості грибів, а саме максимальні значення кількості грибів спостерігається в ембріональних ґрунтах, а зменшення їхньої кількості в ініціальних ґрунтах наступних стадій розвитку?

5. Ще одне побажання стосується картографічного наповнення роботи. Необхідно додати картосхему Українських Карпат чи принаймні їх частини із вказаними межами Верховинського Вододільного хребта як території дослідження. Крім того, у першому розділі, де описані 5 ключових ділянок, обов'язково додати тематичну карту з точками розташування цих ділянок. Також вважаю, що подані схеми дослідних ділянок є малоінформативними і потребують доопрацювання.

6. Оформлення таблиць і рисунків, списку використаних джерел слід проводити відповідно до вимог ДСТУ.

Загальна оцінка роботи і висновок. Дисертаційна робота **Яворської Андріани Михайлівни** на тему «**Ініціальні ґрунти Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат**», є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому викладено авторський підхід до вивчення теоретичних, методологічних проблем діагностики генези та властивостей ініціальних органогенних ґрунтів Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат. Здобувачка безпосередньо брала участь у проведенні польових та лабораторно-аналітичних досліджень, здійснила теоретичне і практичне узагальнення результатів. Авторкою встановлено морфологічні особливості, хімічні, фізико-хімічні та біотичні властивості ініціальних органогенних ґрунтів Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат, які відрізняють їх від фонових ґрунтів території дослідження.

Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать авторці та є її науковим доробком. Ініціальні ґрунти займають одне з ключових положень в дослідженні ґрунтового покриву Українських Карпат, тому усестороннє вивчення їхньої морфологічної будови, закономірностей поширення, хімічних, фізико-хімічних та біотичних властивостей є основою загальної схеми ґрунтоутворення гірських території, а отримані відомості можуть служити для доповнення класифікації ґрунтів України.

За кількістю і рівнем публікацій, апробацією на наукових конференціях дисертація «Ініціальні ґрунти Верховинського Вододільного хребта Українських Карпат» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка, **Яворська Андріана Михайлівна**, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада ДФ 35.051.071 Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, м. Львів, присуджує **Яворській Андріані Михайлівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 35.051.071

проф. Степан ПОЗНЯК

